

σχολής, ἥτις προσεπάθει νὰ συνδυάσῃ ἀπτικήν μετὰ πελοποννησιακῆς ἐργασίας. Τοιαύτη τις σχολή, ἥς τὰ μέλη καί τοι τὸ πλεῖστον Ἀθηναῖοι ὄντες, εἰργάζοντο ἔμως κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν τρόπον, ὑπῆρχε κατὰ τὸν Brunn¹ ἐν Ῥώμῃ τὸν δεύτερον πρὸ Χρ. Αἰῶνα. Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ἀνήκει κατὰ τὸν αὐτὸν ἀρχαιολόγον ἡ κεφαλὴ τοῦ Δορυφόρου ἢ ἐν Herculaneum εὑρεθεῖσα καὶ ἡ Παλλὰς Velletri. Εἰς τὰυτα δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸν οἰνοχοοῦντα Σάτυρον, καθόσον μάλιστα ἐν ἀντίτυπον, τὸ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ λόρδου Egremont, φέρει καὶ τὴν ἐπιγραφὴν Ἀπολλώνιος (ἴδε Archaeolog. Zeitung 32, σελ. 56). Ἄγνωστον ἔμως μένει, ἂν οὗτος ἦναι καὶ ὁ πλάσας πρῶτος τὸ ἀγαλμα οὕτως, ὅπως τῶρα τὸ ἔχομεν².

Οὕτω λοιπὸν καὶ ἡ φαινομένη αὕτη ἐξαίρεσις δὲν ἀποδεικνύει τίποτε, διότι ὁ Σάτυρος οὗτος πολὺ πιθανῶς ἐπλάσθη, ἵνα ἴσταται μόνος του ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ μεγάρου πλουσίου τινὸς Ῥωμαίου, καὶ διὰ τοῦτο τὰ πολλὰ ἀντίτυπα ἐν τοῖς διαφόροις μουσείοις· ὁ δὲ τοῦ Πραξιτέλους ὡς ἀνήκων εἰς σύμπλεγμα ἐξάπαντος εἶχε στάσιν ὁμοιάζουσαν πολὺ τῆς οἰνοχοοῦσης γυναικὸς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου, τὸ ὁποῖον καὶ κατὰ τὸν χρόνον δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς

ἐποχῆς τοῦ καλλιτέχνου τούτου. Ἐπεμείναμεν τόσον, ἵνα καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας ἀποδείξωμεν, ὅτι ὁ Σάτυρος οὗτος δὲν εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Πausanίου ἀναφερόμενος, διότι ἄλλως τὸ μέγα ὄνομα τοῦ Πραξιτέλους ἠδύνατο ν' ἀναιρέσῃ ἓνα τῶν κυριωτέρων κανόνων τῆς τῶν συμπλεγμάτων συνθέσεως, κανόνα τοῦ ὁποίου ἢ ἐπὶ αἰῶνας ἀδιάκοπος ἐφαρμογὴ ὑπὸ τῶν ζωγράφων τῶν ἀγγείων μαρτυρεῖ βεβαιότερον ὑπὲρ τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος αὐτῶν ἢ ἡ πολυτάκις ἀμελής καὶ ἐπιπόλαιος ἐργασία. Ἐπρεπε δὲ ὁ κανὼν οὗτος ν' ἀποδειχθῇ ἀσφαλῶς, διότι ὅσον ἀπλοῦς καὶ φυσικὸς ἂν ἦναι, παρεγνωρίσθη ἔμως πολλάκις. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὁ Σάτυρος, ὅστις ὑπὸ τοσούτων ἐπιφανῶν ἀρχαιολόγων πιστεύεται ἀνήκων εἰς σύμπλεγμα καὶ ἐκτὸς τούτου οἱ λόγοι, δι' ὧν ὁ Collignon περιγράφει τὴν ἐπὶ τοῦ δημοσιευομένου ἀγγείου οἰνοχοοῦσαν γυναῖκα· «elle tient ce vase de la main droite, et de l'autre main y verse le contenu d'un prochoos». Ἡ φράσις αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, ὅχι μόνον διότι τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω, ἀλλὰ διότι κατὰ τὰ εἰρημένα οὐδὲ ἠδύνατο κἂν νὰ ἔχῃ οὕτω.

ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΙΔΑΣ ΜΑΡΠΗΣΣΑ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝ (;).

(ἽΟρα πίν. 3.)

Τὸ ἐν τῷ τρίτῳ πίνακι εἰς τὸ φυσικὸν αὐτοῦ μέγεθος ἀπεικονισμένον τεμάχιον πώματος ἀρχαίου ἀγγείου, ἐκ τῶν εὑρημάτων τῆς ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνασκαφῆς, κρίναντες ἄξιον ἐκδόσεως διὰ τὴν παρὰ·

¹ Τὴν γνώμην ταύτην δὲν ἠξέωρω, ἂν ἐδημοσίευσεν ἤδη που ὁ Brunn, ἤκουσα ἔμως αὐτὴν πρὸ τινων ἐτῶν ἐν ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ ἐν Μονάχῳ.

² Ἀπολλώνιος Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Νέστωρος, εἰργάζετο ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου πρὸ Χρ. αἰῶνος (Brunn Geschichte der Gr. Kuenstler I. σελ. 542)

στασιν αὐτοῦ, μάλιστα δὲ διὰ τὰ ἐπὶ τοῦ χιτῶνος τῆς γυναικείας μορφῆς λευκῷ χρώματι γεγραμμένα ζῶα¹, δημοσιεύομεν χάριν τῶν φιλαρχαίων ἐν τῷ

¹ Τὰ ζῶα ταῦτα τὰ ὁποῖα εἶνε ἄμορφα καὶ ἀπροδιόριστα κατέχουσιν ἑνδεκαζῶνας, ὧν αἱ μὲν ὀκτὼ πρῶται περιέχουσιν ἐκάστη ἐν ζῶον, αἱ δὲ τελευταῖαι τρεῖς αἱ πρὸς τὰ κάτω ἄκρα τοῦ χιτῶνος ἀνά δύο ἀντιμέτωπα. Ἐπὶ οὐδενὸς ἀγγείου καὶ τῆς ἀρχαϊκῆς ἐργασίας, εἰς ἣν τὸ ἐν λόγῳ ἀγγεῖον ἀνήκει, καὶ τῶν ἄλλων ἐποχῶν, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, ἀπαντᾷ χιτῶν ἢ ἐπιβλημα κοσμούμενον ζῴοις· δὲν φαίνεται ἔμως ὁ τρόπος οὗτος τῆς διακοσμῆσεως τῶν χιτῶνων ξένος εἰς τὴν

παρόντι τεύχει τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος.

Αἱ μορφαὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος πλὴν τῆς ἐν μέσῳ ἰσταμένης γυναικὸς διασωθείσης σχεδὸν ὀλοκλήρου εἶνε κολοβαί· ἔχουσι δὲ χρῶμα μέλαν ἐπὶ ἐδάφους ἐρυθροῦ πλὴν τῶν γυμνῶν μερῶν τῆς γυναικείας μορφῆς καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ χιτῶνος αὐτῆς κατὰ ζώνας γεγραμμένων ζῶων ἐχόντων χρῶμα λευκόν. Ἡ παραγναθὶς καὶ ὁ θώραξ τοῦ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ ὀρώντος καὶ ἐντεταμένον τὸ τόξον κρατοῦντος πολεμιστοῦ ἔχουσι χρῶμα ἐρυθρὸν βαθύ, τὸ αὐτὸ ἐπίσης χρῶμα ἔχει ἡ κόμη, ὁ ὀφθαλμὸς καὶ τὸ περὶ τὴν κοιλίαν οἶονεὶ περιζώμα τοῦ κρατοῦντος ἰσχυρῶς ἀπὸ τοῦ βραχίονος τὴν ἐν μέσῳ γυναικείαν μορφήν καὶ ἀποπειρωμένου νὰ ἀπαγάγῃ αὐτὴν βιαίως· προσέτι δὲ τὸ αὐτὸ χρῶμα ἔχει καὶ ἡ περὶ τὴν κόμην τῆς γυναικὸς περιδεδεμένη ταινία.

Αἱ περιγραφαὶ (die Umrisse) ἐνιαχοῦ τῶν μελῶν τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων καὶ ἄλλαι τινὲς γραμμαὶ ὡς ἐπὶ τῶν τόξων καὶ τῶν φαρετρῶν εἶνε ἐγκεχαραγμέναι ὅξει ἐργαλείῳ. Τὸ γάνωμα τοῦ ἀγγείου σῶζεται ἱκανῶς, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ μέλανος χρώματος. Ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου ἐπιφανείας τοῦ σώματος εἶνε γεγραμμένοι μέλανι χρώματι πλατεῖς ὁμόκεντροι κύκλοι.

Τὸ στρογγύλον σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνδρικών μορφῶν, τὰ ἐστερημένα ἐκφράσεως πρόσωπα, τὸ ἰσχυρὸν τῆς κινήσεως καὶ αἱ δι' ὀξείας ἐργαλείου ἐγκεχαραγμέναι γραμμαὶ, εἶνε πάντα χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρχαϊκῆς ἐργασίας, τοῦ πέμπτου τοῦλάχιστον πρὸ Χ. αἰῶνος.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν προέλευσιν, τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀγγείου· νῦν δὲ ἄς ἐξετάσωμεν τὰ τῆς παραστάσεως. Καὶ ὅποια μὲν εἶνε ἡ παράστασις, δὲν δυνάμεθα, ἅτε μὴ διασωθεῖσα ὀλόκληρος, νὰ εἴπωμεν ὀριστικῶς, οὐχ ἦττον

τέχνην καὶ μάλιστα τὴν ἀρχαϊκὴν· οὕτω λ. χ. ἐκοσμεῖτο τὸ ἄγαλμα τῆς ἐν Σπάρτῃ Χαλκιοῦκου Ἀθηνᾶς τὸ ὑπὸ τοῦ Γιτιάδα ποιηθέν (Παυσ. 3, 17, 3), τοῦ ὁποίου ἰδέαν τινὰ λαμβάνομεν ἐξ ἀρχαίων τῆς Δακεδαίμονος καὶ τῆς Μήλου νομισμάτων (Cadalyéne. Rec. de Med. Pl. II. N° 35. Pellerin, T. CIV. N° 4). Πρβλ. καὶ W. Koner ἐν Koehnes, Zeitschrift für Münz-Siegel- und Wappenkunde, Berlin, 1845, σελ. 2-β. Otto Jahn de antiquissimis Minervae simulacris atticis σελ. 16. Ἀνάλογον παράδειγμα τοιαύτης διακοσμήσεως ἔχομεν ἐν τῷ ἀρχαίῳ λιθίνῳ ἀγάλματι τῆς Δρεσδονικῆς Ἀθηνᾶς, οὗτινος αἱ ἐπὶ τοῦ χιτῶνος ζῶναι εἶνε ἐπίσης ἐνδεκα.

ὅμως, ἔστω ὅποιαδήποτε αὕτη, τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐλήφθη ἐκ τοῦ μυθικοῦ κύκλου· νομίζω δὲ ὅτι παρίσταται πιθανῶς ὁ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἤδη μνημονευόμενος Ἀφαρείδης Ἴδας¹ τοξέων τὸν Ἀπόλλωνα ἕνεκα τῆς καλλισφύρου νύμφης Μαρπήσσης. Οὕτω λοιπὸν ὁ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ ὀρώντος ἐν ζωηρᾷ κινήσει βραχυχίτων πολεμιστῆς, ὁ τὸ τόξον ἐντεταμένον καὶ τὴν φαρέτραν παρὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν ἀνηρτημένην ἔχων, εἶνε ὁ Ἴδας ἐτοιμαζόμενος νὰ τοξέσῃ τὸν ἀπέναντι αὐτοῦ τὴν Μάρπησσαν ἀπάγοντα Ἀπόλλωνα. Ὁ Ἀπόλλων δὲν φέρει ἰδίον τι σύμβολον χαρακτηριστικόν, πιθανὸν ὅμως ὅτι ἐκράτει τόξον τὸ ὁποῖον κρύπτεται ὀπισθεν τῆς Μαρπήσσης· μάλιστα τὸ γυμνὸν τοῦ σώματος καὶ ἡ διασκευὴ τῆς κόμης αὐτοῦ ἀρμόζουσι κάλλιστα τῷ θεῷ τούτῳ.² Παρὰ τὸν Ἴδαν ἴστατο καὶ ἄλλος τις πολεμιστῆς, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ δευτέρου τόξου καὶ ἐκ λειψάνου τινὸς ἄλλης δευτέρας φαρέτρας· προσέτι δὲ γυναικεία τις μορφή, τῆς ὁποίας μόνον ἡ χεὶρ διεσώθη, ἣν ἔχει προτεταμένην καὶ ἄπτεται τῆς Μαρπήσσης κατὰ τὸν μέσον ἀγκῶνα. Καὶ ὁ μὲν δευτέρος πολεμιστῆς εἶνε πιθανώτατα ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἴδα Λυγκεύς,³ ἡ δὲ γυνὴ εἶνε ἡ Ἴρις ἴσως, ἀποστελλομένη παρὰ τοῦ Διὸς ὅπως συνδιαλλάξῃ αὐτούς.⁴ Καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραστάσεως ἀπαντᾷ ὅτε μὲν ἡ Ἴρις⁵, ὅτε δὲ ὁ Ἑρμῆς⁶. Εἰς οὐδεμίαν ὅμως καθόσον ἐγὼ γνωρίζω τῶν μέχρι τούδε γνωστῶν παραστάσεων τοῦ μύθου τούτου παρίσταται ὁ Ἴδας ἔχων συμπολεμιστὴν ὡς ἐνταῦθα· ἔχει λοιπὸν τοῦτο νέον ἢ ἡμετέρα παράστασις, ἀλλὰ πλὴν τούτου ἀξιοπαρατήρητον εἶνε, ὅτι ὁ τεχνίτης μετεχειρίσθη εἰς τὴν σύνθεσίν του δύο στιγμᾶς, τὴν στιγμὴν δηλ. τῆς ἐρίδος, καθ' ἣν ὁ Ἴδας ἐπιχειρεῖ νὰ τοξέσῃ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν στιγμὴν τῆς συνδιαλλαγῆς, καθ' ἣν ἡ Ἴρις παρεμβαίνουσα ἀποπειρᾶται νὰ συνδιαλλάξῃ αὐτούς, ἐνῶ καὶ ἡ Μάρπησσα ἀνατείνουσα τὴν χεῖρα ὑπο-

¹ Ὀμ. Ἰλ. I. 557.

² Μολονότι τὸ περὶ τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἐν εἶδει περιζώματος μᾶς κάμει κῆπος ν' ἀμριβάλλωμεν.

³ Καὶ ἐν τῇ κατὰ Τυνδαριδῶν μάχῃ ἀμφοτέροι οἱ Ἀφαρεΐδαι λαμβάνουσι μέρος, βλ. Πινδ. Νεμ. 10, 112. καὶ Θεοερ. Εἰδύλ. 22, 137.

⁴ Πρβλ. Ἀπολλόδορ. 1, 7, 8. Gerhard. Auserles. Vasenb. Πιν. 46 καὶ Otto Jahn, Archäolog. Aufsätze, σελ. 54.

⁵ Gerhard Αὐτόθι.

⁶ O. Müller, Ann. dell. Inst. IV σελ. 393, Otto Jahn, Αὐτόθι, σελ. 53.

δηλοῖ οἰοῦναι τῷ Ἰδα νὰ καταπαύσῃ τὴν μάχην, ἐνῶ εἰς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ τῆς παραστάσεως ταύτης μνημεῖα παρίσταται ἢ ἡ στιγμὴ τῆς μάχης αὐτῆς¹ ἢ ἡ μετὰ τὴν μάχην στιγμὴ, ἀφοῦ δηλαδὴ ἐπῆλθεν ἡ συνδιαλλαγή²· καὶ τὰς δύο ὅμως στιγμὰς καίπερ ἀντικειμέναι καὶ ἀντιθέτους ἀλλήλαις

εἴξευρε νὰ μεταχειρισθῇ τόσον καλῶς ὁ τεχνίτης, ὥστε οὐδεμίαν νὰ προέλθῃ ἐκ τούτου διακοπὴ τῆς ἐνώσεως τῆς πράξεως. Καὶ κατὰ τοῦτο λοιπὸν παρέχει τι τὸ νέον ἢ ἡμετέρα παράστασις.

Κ. Δ. ΜΥΛΩΝΑΣ

ΠΕΡΙ ΕΡΙΖΗΝΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ.

Ἐν τῷ ΙΑ'. τεύχει (30 Νοεμβρίου 1882) τοῦ περιοδικοῦ « Παρνασσοῦ » ἀρτίως ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Π. Λάμπρος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΙΖΩΝ ΠΟΛΕΟΣ ΤΗΣ ΚΑΡΙΑΣ περιγραφὴν δύο ἀνεκδότων νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης, τοῦ μὲν αὐτονόμου, τοῦ δὲ αὐτοκρατορικοῦ (Καρακάλλα), καὶ εἰς καθορισμὸν τῆς οὐχὶ λίαν γνωστῆς Καρικῆς πόλεως ἐπάναγκες ἐθεώρησε νὰ προτάξῃ περικοπὴν τοῦ κ. Waddington, ληφθεῖσαν ἐξ ἄρθρου αὐτοῦ, ὅπερ ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ 1856 ἐν τῇ *Revue Numismatique* περὶ νομισμάτων τῆς ἐν λόγῳ πόλεως.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ μεθερμηνευθείσῃ ταύτῃ περικοπῇ καὶ ἐν τῇ καθόλου περιγραφῇ τῶν νομισμάτων ὑπάρχουσι τινὰ μὲν πλημμελῶς ἔχοντα, τινὰ δὲ καὶ διασαφήσεως δεόμενα, εὐκαιρον ὑπολαμβάνω νὰ ὑποδείξω ταῦτα φιλικῶς χάριν τῆς ἀληθείας. Ἐντεῦθεν δ' ὀρμώμενος ἐν πρώτοις παρατηρῶ ὅτι τὰ τῆς ἐπιγραφῆς πλημμελῶς ἔχουσι καὶ ἀπορῶ πῶς ὁ κ. Π. Λάμπρος ἐμπειρότατος περὶ τὰ νομισματικά ὦν, παρεῖδε τοῦτο. Διότι τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἐκείνην δημοσιευθέντα νομίσματα εἰσὶν οὐχὶ ΤΩΝ ΕΡΙΖΩΝ ΠΟΛΕΟΣ, ἀλλὰ τῶν ΕΡΙΖΗΝΩΝ κατοίκων τῆς πόλεως ἢ καὶ ὀλοκλήρου τῆς περιοχῆς καὶ χώρας αὐτῆς, ὡς φέρεται ἐν τοῖς δημοσιευθεῖσι νομίσμασι. Ἄλλως τε γνωστὸν ἐστὶν ὅτι ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς νομίσμασι γράφεται κατὰ

γενικὴν πληθυντικὴν οὐχὶ τὸ τῆς πόλεως ὄνομα, ἀλλὰ τὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς.

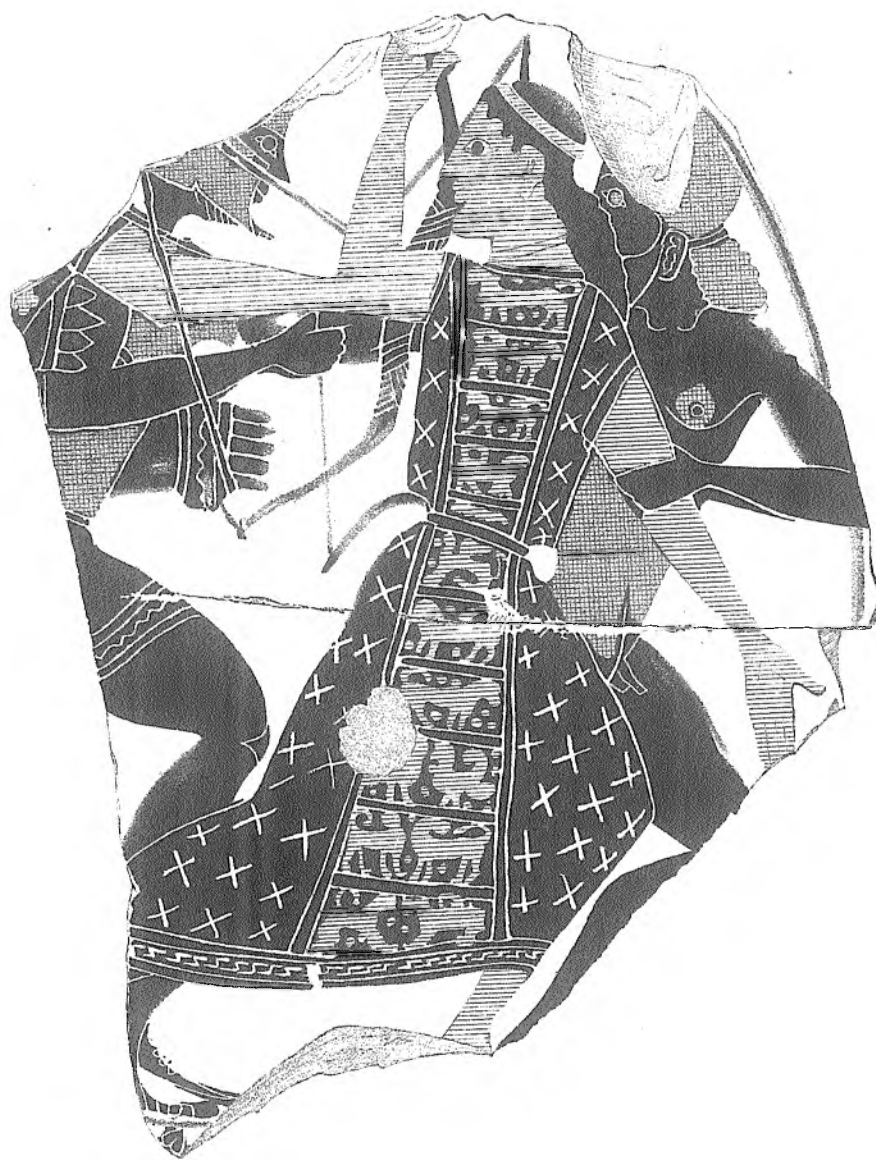
Δεύτερον δὲ παρατηρητέον ὅτι καὶ ἂν τοῦ ὀρθοῦ ΕΡΙΖΗΝΩΝ παραλόγως προτιμηθῇ τὸ μὴ τοιοῦτον ΕΡΙΖΩΝ, ὡς ἐγράφη ἐν τε τῇ ἐπιγραφῇ καὶ ἐν τῇ μεθεπομένῃ λέξει « περὶ τῶν Ἐρίζων, » πάλιν δυστυχῶς ἐξελέγχεται ἡμαρτημένη ἢ γραφὴ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως εἰς οὐδέτερον πληθυντικὸν ἀριθμὸν τὰ Ἐρίζα τῶν Ἐρίζων. Διότι συντόμως ἐρευνήσας καὶ ἐπιμόνως ζητήσας μαρτυρίαν τινὰ ἀρχαίαν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γραφῆς ταύτης, οὐ μόνον τοιαύτην δὲν ἠδυνήθην νὰ εὑρω, ἀλλὰ δύο τοῦναντίον μαρτυρούσας ἀνεκάλυψα ἐν τῇ ἐρεύνη, τὴν μὲν κλασικοῦ συγγραφέως, Τίτου τοῦ Λιβίου, διαρρήδη μαρτυροῦντος περὶ τῆς ὀρθῆς γραφῆς τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, ἐν οἷς λέγει: «*Inde profecti Erizam urbem impetu ceperunt*»¹, τὴν δὲ μεταγενεστέρου μὲν, ἀξιοπίστου ὅμως ἐν τῇ τῶν πόλεων ἀναγραφῇ Ἰεροκλέους τοῦ γραμματικοῦ, διασώσαντος ἡμῖν 935 πόλεων ἀρχαίων ὀνόματα καὶ ἀναγράφοντος τὴν ἐν λόγῳ πόλιν παρηλλαγμένην καταλήξει ἐν ταῖς τῆς Καρίας 29 πόλεσιν ὡς ἐξῆς «XXX. Ἐπαρχία Καρίας ὑπὸ κονσουλάριον πόλεις 29, Μίλητος, Ἡράκλεια, . . . Ἴασος, Ἐρίζος, Μαρκιανούπολις, . . . Κίθυρα»². Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων ἱκανῶς ἤδη ἀποδείκνυται ὅτι τὸ ὀρθὸν τῆς πόλεως ὄνομα ἐστὶν Ἐρίζα Ἐρίζης θηλυκῶς

¹ O. Müller, Ann. dell Inst. IV σελ. 393.

² Gerhard, Etr. Spiegel. Πιν. 80 καὶ Auserl. Vas. Πιν. 46.

¹ T. Liv. 38, 14.

² Ἰεροκλ. γραμμ. συνεδ. σελ. 689.

ΑΓΓΕΙΟΝ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ